

SÅNT HÄNDER

AV DAVID HARE

Den 30 mars 2003 invaderar USA allierade styrkor Irak. Efter investionen utlöste huvudstaden Bagdad för plundringar. Den amerikanska förvärningsministern Donald Rumsfeld håller en presskonferens och förklarar den hastiga handelsutvecklingen med orden "Stuff happens".

FBI ned in i rikets innersida runt till Vita huset, Camp David och 10 Downing Street. Vi ser bland andra George W. Bush, Condoleezza Rice, Colin Powell, Donald Rumsfeld, Tony Blair, Saddam Hussein, Hans Mith och Karl Amman. Vi befinner oss mitt i ett krig och en debatt om vi verkligen får FBI i rella.

Sånt händer är ett roligt dokument och bygger på en samling av dokumentär och fakta.

Skådespelsgruppen på Malmö 9 september 2003

 **MALMÖ
dramatiska
TEATER**

040-23 86 10 WWW.MALMO-DRAMATISKA-TEATER.SE

INSPIRATIONSMATERIAL

Det här är ett inspirationsmaterial som du kan använda inför eller efter teaterbesöket. Vi hoppas att detta kan ligga som grund för olika diskussioner i ämnet. Till varje del finns förslag på hemsidor, artiklar och litteratur som är direkt knutna till texten, där du kan hitta mer information.

INNEHÅLL

1. OM PJÄSEN

- a) Handling
- b) *Sånt händer* – ett historiskt krönikespel i samtiden
- c) Rollfigurerna
- d) David Hare (1947–)

2. BAKGRUND

- a) Maktstrukturen i Washington
- b) FN:s säkerhetsråd
- c) Kronologi: konflikten mellan Irak, USA och FN
- d) Kuwaitkriget
- e) 11 september
- f) Afghanistan
- g) Irakkriget

3. FOLKRÄTTEN OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

4. GOTT OCH ONT

5. DEMOKRATI

6. MEDIA

7. AVSLUTNING

OM PJÄSEN

A) HANDLING

Hur gick det till? Hur togs besluten? Fanns det något alternativ?

Den 20 mars 2003 invaderar USA och dess allierade styrkor Irak. Efter invasionen utsätts huvudstaden Bagdad för plundringar. Den amerikanske försvarsministern Donald Rumsfeld håller en presskonferens och förklarar den kaotiska händelseutvecklingen med orden "Stuff happens".

Följ med in i maktens innersta rum; till Vita huset, Camp David och 10 Downing Street. Det är här de stora besluten tas och vi möter bland andra George W. Bush, Condoleezza Rice, Colin Powell, Donald Rumsfeld, Tony Blair, Saddam Hussein, Hans Blix och Kofi Annan. USA gör ihärdiga försök att hitta massförstörelsevapen i Irak och störta diktatorn Saddam Hussein. Klimatet mellan världens toppolitiker hårdnar och konflikten trappas upp. Blir det ett krig eller kommer diplomatin segra?

B) SÅNT HÄNDER – ETT HISTORISKT KRÖNIKESPEL I SAMTIDEN

Sånt händer är en form av historiskt krönikespel i modern tid. Invasionen av Irak är en av de största utrikespolitiska händelserna i vår tid, och den förändrade definitivt världsordningen.

Det gemensamma för de historiska krönikespelen är att de behandlar historiskt stoff och har ofta ett lärande, politiskt eller religiöst syfte. Det finns pjäser redan från antiken som handlar om historiska händelser och personer. Från medeltiden finns en hel del mysterie- och mirakelspel, och genren blomstrade i England vid 1500-talets slut. Shakespeares dramatiseringar av den engelska historien tillhör de mest kända och spelas fortfarande. Som exempel kan nämnas Henry V och Richard III.

Under 1900-talet är det främst dramatiker som Romain Rolland, Bertolt Brecht och Maxwell Anderson som bidragit till genrens utveckling, bl a i psykologisk riktning. Att den historiska dramatiken behåller ett grepp också om modern publik visar raden av spelfilmer och TV-serier med historiska ämnen (fakta ur NE).

LÄSTIPS

TIDN Persson, Ulf, "Världsdramatik – i verkligheten och på teatern" *Teatertidningen* nr: 119

WEB Går att beställa på hemsidan, <http://tinyurl.com/aclw9>

C) ROLLFIGURERNA

Här följer en presentation av några rollkaraktärer och deras yrken när pjäsen utspelas:

Kofi Annan – FN:s generalsekreterare
Tony Blair – Storbritanniens premiärminister
Hans Blix – diplomat och chef för FN:s vapeninspektion i Irak
George W. Bush – USA:s president
Alistair Campbell – Tony Blairs presschef
Dick Cheney – USA:s vicepresident
Robin Cook – brittisk parlamentsledamot och labourpolitiker
Jeremy Greenstock – brittisk FN-ambassadör
Saddam Hussein – Iraks president och regeringschef
Yo-Yo Ma – cellist
David Manning – utrikespolitisk rådgivare till Tony Blair
Colin Powell – USA:s utrikesminister
Condoleezza Rice – nationell säkerhetsrådgivare åt president George W. Bush
Donald Rumsfeld – USA:s försvarsminister
Jessica Stern – terroristexpert
Jack Straw – Storbritanniens utrikesminister
George Tenet – CIA-chef
Dominique de Villepin – Frankrikes inrikesminister
Paul Wolfowitz – USA:s biträdande försvarsminister

D) DAVID HARE (1947–)

David Hare är en av Storbritanniens mest spännande dramatiker och har gett teaterscenen nytt liv genom sina provocativa och fängslande pjäser, som ofta har politiska och samhällskritiska utgångspunkter. Han har varit verksam sedan början av 1970-talet och arbetat som husdramatiker på Royal Court Theatre, Nottingham Playhouse och The National Theatre. David Hare har också regisserat både teater, film och TV samt bl a skrivit filmmanuset till den hyllade filmen *Timmarna*.

Följande av hans pjäser har spelats i Sverige:

Fan shen (under originaltitel) Dramaten 1976
The Secret Rapture (Sv. titel Hemlig extas) Dramaten 1990
Skylight (Sv. titel Vinterkärlek) Riksteatern 1997
The Absence of War (Sv. titel Makten och härligheten) Stockholms Stadsteater 1998
Amy's View (Sv. titel Enligt Amy) Stockholms Stadsteater 1999
Via Dolorosa (under originaltitel) Göteborgs Stadsteater 1999
Amy's View (Sv. titel Amys värld) Smålands Musik och Teater 2000
The Blue Room (Sv. titel Tio exempel på kärlek) Dramaten 2001
Via Dolorosa (under originaltitel) Teater Delirium 2001
My Zinc Bed (Sv. titel Beroende) Teater Galeasen 2003

BAKGRUND

När man studerar bakgrunden till kriget i Irak finns det några händelser som återkommer. Här nedan får du en mycket kortfattad genomgång av de händelserna. Om du vill veta mer kan du gå in på nätet och söka på de ämnen som vi har tagit upp.

A) MAKTSTRUKTUREN I WASHINGTON

”USA:s statskick grundar sig på konstitutionen från 1789 och de 27 tillägg som gjorts därefter. Den bygger på maktindelning mellan lagstiftande, verkställande och dömande institutioner. Den verkställande makten utövas av presidenten och hans administration, vilken innefattar dess departement och ämbetsverk, olika executive offices, av vilka Budgetbyrån och Nationella säkerhetsrådet hör till de viktigaste, samt presidentens personliga stab, som de senaste decennierna fått starkt ökat inflytande. Presidenten, som måste vara infödd amerikan, väljs på fyra år och kan omväljas en gång. Till skillnad från praxis i Europa är presidenten både statsöverhuvud och regeringschef och har mycket omfattande befogenheter”, fakta ur NE.

Detta betyder att presidenten i USA har långt större makt än t ex hans motsvarigheter i Europa. Som motvikt till presidenten finns kongressen, den federala lagstiftande församlingen i USA. Kongressen består av senaten med 100 ledamöter (två från varje delstat) och representanthuset (med 435 ledamöter, valda i relation till delstaternas folkmängd).

Den dömande makten utövas av ett självständigt domstolsväsen, med den federala Högsta domstolen som högsta dömande instans.

LÄSTIPS

BOK Blix, Hans, *Avväpna Irak*, 2003

WEB Vita Husets hemsida, <http://www.whitehouse.gov/>

B) FN:S SÄKERHETSÅRÅD

Förenta nationerna kom till efter 2:a världskriget för att världens länder skulle samarbeta och förhindra kommande krig. Nästan alla världens länder är medlemmar.

Huvudansvaret för upprätthållandet av fred och säkerhet har lagts på Säkerhetsrådet (The Security Council). Detta har femton medlemmar, varav fem är permanenta (Frankrike, Kina, Ryska federationen, Storbritannien och USA). De tillfälliga medlemmarna väljs enligt en rotationsprincip för en mandattid av två år. För beslut i procedurfrågor krävs nio röster, och för beslut i s.k. intressefrågor krävs dessutom enighet mellan de fem permanenta medlemmarna. Varje permanent medlem har vetorätt och kan hindra en resolution. (*En resolution är en text som är antagen av medlemmarna i en organisation. Texten rekommenderar eller slår fast principer eller handlingsvägar. En resolution kan även fördöma vissa företeelser eller handlingsmönster.*)

C) KRONOLOGI: KONFLIKTEN MELLAN IRAK, USA OCH FN

I augusti 1990 invaderades Kuwait av Irak, det var inledningen till konflikten mellan Irak och FN med USA i spetsen. Sedan dess har vapeninspektioner och FN-sanktioner varvats med hjälpprogram och politiska kriser. På Sveriges Televisions hemsida finns en kronologi över händelseutvecklingen fram till slutet av mars 2003, då bombningen av Irak började.

LÄSTIPS

WEB Artikel på SVT:s hemsida, <http://tinyurl.com/bg4j2>

D) KUWAITKRIGET

Kuwaitkriget, eller Gulfkriget som det också kallas, startade när Irak invaderade Kuwait 1990. USA och en koalition av 28 stater stödd av FN, befriade Kuwait 1991. Det fanns en vilja från USA att gå vidare mot Irak för att störta landets regim ledd av Saddam Hussein. De allierade motsatte sig detta och därför begränsades kriget till att befria Kuwait. En detalj i sammanhanget är att under tiden för Kuwaitkriget var den nuvarande presidentens far, George Bush, president i USA. Dessutom var Colin Powell, USA:s utrikesminister under invasionen av Irak, överbefälhavare.

E) 11 SEPTEMBER

På morgonen den 11 september 2001 kapade 19 män fyra passagerarplan på USA:s östkust. Två av dem flög under förmiddagen rakt in i de båda tornen på World Trade Center i New York. Senare på dagen kraschade ytterligare ett plan i Pentagon. Ett fjärde plan störtade utanför Pittsburgh, efter motstånd från passagerarna. Antagligen var målet Vita Huset eller Capitolium (säte för amerikanska kongressen).

Tidigt stod det klart att USA blivit utsatt för fyra ytterst välplanerade terrorattentat där närmare 3 000 människor miste livet. Många stater runt om i världen slöt upp bakom USA, och en av de mest delaktiga var Storbritannien.

Misstankarna om vem som utfört terrordåden riktades mot terrornätverket al-Qa'ida med ledaren Usama bin Ladin. De fanns redan på FBI:s lista över misstänkta eftersom de stod bakom attentaten mot de amerikanska ambassaderna i Nairobi och Dar es-Salaam 1998. Mycket snart efter attentaten den 11 september förklarade USA krig mot *terrorismen*. För USA kom det att betyda en kamp mot en "privat armé" istället för krig mot en stat. Detta innebar att man i och för sig ställdes inför svårigheter som man inte var van vid, å andra sidan fick man möjlighet att omdefiniera de begrepp som finns uppbyggda runt krigföring mot en stat och kunde på detta sätt kringgå de sedvanliga reglerna i sammanhanget.

LÄSTIPS

BOK Ahmad, Eqbal, "Terrorism", *Atlas Global* 2003

WEB "Terrorismen och George W Bush", Per Wirtén, <http://tinyurl.com/8rv7b>

F) AFGHANISTAN

När det stod klart att Usama bin Ladin och andra höga ledare inom al-Qa'ida befann sig som gäster hos talibanerna i Afghanistan, bad USA att få dem utlämnade. Talibanernas ledare mulla Omar gick inte med på det, och den 7 oktober 2001 gick amerikanska bombplan till angrepp mot Afghanistan. Redan i slutet av november gav talibanerna upp, och i december gick USA och dess allierade tillsammans med Norra Alliansen (den beväpnade afghanska oppositionen) in i huvudstaden Kabul. Man fick inte tag på vare sig Usama bin Ladin eller mulla Omar, däremot blev Afghanistan befriat från talibanerna. Ett långt och hårt arbete för att skapa en demokrati hade börjat.

G) IRAKKRIGET

Irakkriget utkämpades av USA och dess allierade trupper 2003. Kriget föregicks av en stor debatt i USA och Europa för och emot en invasion av Irak. Lite förenklat kan man säga att den amerikanska opinionen var för en militär aktion och den europeiska emot. Det debatterades också internt i USA huruvida man skulle agera med eller utan FN. USA försökte, med stöd från Storbritannien, att få en majoritet i FN:s säkerhetsråd att acceptera en ny Irakresolution. Den nya resolutionen skulle leda till en folkrättslig legalisering av ett angrepp mot Irak. I slutet av februari stod det dock

klart att detta misslyckats, och snart var det uppenbart att USA och Storbritannien inte kunde räkna med att få något stöd. Efter ett toppmöte mellan USA, Storbritannien och Spanien ställdes ett ultimatum: Iraks översta ledarskikt skulle få 48 timmars resit för att gå i exil eller ta konsekvenserna av en militär attack. Den irakiska ledningen efterkom inte denna uppmaning och på morgonen 20 mars inleddes en attack mot Irak med stridskrafter från USA, Storbritannien och Australien; även Danmark, Polen och Tjeckien deltog med mindre stridskrafter (fakta ur NE).

Den primära orsaken till invasionen av Irak var misstankarna om massförstörelsevapen. När man efter invasionen inte hittade några, kom debatten kring massförstörelsevapen i skymundan. Anledningen till misstankarna var dels att FN:s vapeninspektörer 1998 hade hittat en anläggning för massförstörelsevapen, men också därför att kunskapen om hur dessa tas fram redan fanns i landet.

Som diktator var Saddam Hussein omgiven av ja-sägare, därför kan man spekulera i att han inte förstod allvaret bakom hotet om invasion. Om han hade gjort det hade han troligen mycket tidigare gjort klart att Irak inte hade några massförstörelsevapen.

LÄSTIPS

BOK Anderson, Jon Lee, *The fall of Baghdad*, 2004

Berman, Paul, *Terror and liberalism*, 2003

WEB CNN:s Irakhemsida, <http://tinyurl.com/79t6y>

Elmsäter, Eva och Oscarsson, David, "Saddam – fruktad och beundrad" *SVT*.

Artikel på SVT:s hemsida, <http://tinyurl.com/9vdr4>

"Hans Blix: Irakkriget var olagligt" *SVT*. Artikel på SVT:s hemsida, <http://tinyurl.com/767r5>

Naturligtvis finns det flera orsaker till att det tas beslut om att invadera ett land. Här är de orsaker man brukar tala om i samband med invasionen av Irak:

- USA:s intresse av oljan
- USA hade den senaste tiden förlorat makt i området, som dom var måna om att ta tillbaka
- Vissa anser att USA uppfattar sig som ett slags världspoliser, och ser det som sin rätt att gå in rätta till saker som dom tycker är fel (jmf. med Vietnamkriget)
- Kopplingen mellan Saddam Hussein och al-Qa'ida
- I USA var man rädd för att det skulle bli fler attentat, och att terrorister då skulle använda sig av massförstörelsevapen från Irak

LÄSTIPS

TIDN Agrell, Wilhelm, "Wilhelm Agrell om Irak" *Sydsvenskan*, <http://tinyurl.com/7kr8m>

Nilsson, PM "Oljan inte skälet – orsaker till kriget" *Expressen*, <http://tinyurl.com/bk47a>

Ohlsson, Per T, "Sista chansen" *Sydsvenskan*, <http://tinyurl.com/7dhhu>

3. FOLKRÄTTEN OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

DISKUTERA I samband med krig hör man ibland talas om Folkrätten och Mänskliga fri- och rättigheter. Vad betyder det? Vad är skillnaden mellan dem? På följande hemsidor kan du läsa mer, och sedan diskutera kring hur man tagit hänsyn till Folkrätten och Mänskliga fri- och rättigheter under och efter invasionen av Irak.

LÄSTIPS

WEB Amnesty, <http://tinyurl.com/bcrgz>

Läkare utan gränser, <http://www.lakareutangranser.se/>

Regeringens hemsida för mänskliga rättigheter, <http://tinyurl.com/bzayc>
(Söker du på Irak hittar du ett dokument som heter *Mänskliga rättigheter i Irak 2004*)

Rädda barnen, <http://tinyurl.com/7bnbw>

Röda korset, <http://www.redcross.se/>

Svenska FN-förbundet, <http://tinyurl.com/ax8x2>

Svenska freds och skiljedomsföreningen, <http://www.svenskafreds.se/>

4. GOTT OCH ONT

I sina tal efter den 11 september 2001 förklarade George W Bush att USA ville försvara världen mot ondska. Om man söker på "evil" på Vita Husets hemsida, så får man 838 träffar. Av dom 500 första som visas är 2 stycken daterade innan den 11 september. Observera att Bush använder ordet ondska, i obestämd form, inte ondskan. Hade han talat om ondskan hade vi direkt kunnat koppla den till terrorattentaten och terrorismen.

DISKUTERA Vilken ondska tror ni att han menar? Kan man tala om ondska i allmän mening?

LÄSTIPS

BOK Singer, Peter, *The president of Good and Evil. Taking George W Bush seriously*

DISKUTERA När ska omvärlden gå in och lägga sig i nationella konflikter? Meningarna går isär. USA hade svårt att få med sig andra nationer vad gällde invasionen av Irak.

Vad tycker du? Jämför med kriget i forna Jugoslavien, där det tog tid innan omvärlden gjorde något. Eller Rwanda där omvärlden valde att stå utanför.

LÄSTIPS

WEB *Är det rätt av omvärlden att intervensera i Irak?* Ann-Sofie Dahl, docent i statsvetenskap, och Wilhelm Agrell, freds- och konfliktforskare diskuterar omvärldens rätt att ingripa i Irak-konflikten <http://tinyurl.com/9tjl6>

5. DEMOKRATI

Den språkliga betydelsen av demokrati är folkstyre eller folkmakt. Det finns olika sätt att definiera demokrati. Här följer de vanligaste kriterierna: allmän rösträtt, valhemlighet, tryck-, yttrande-, mötes- och organisationsfrihet, ett fungerande rättssystem, att alla är lika inför lagen och att majoritetens förslag vinner över minoritetens.

DISKUTERA Diskutera kring begreppet demokrati. Vad innebär det egentligen? Passar samma koncept i alla länder eller måste varje land utveckla sin egen demokrati?

LÄSTIPS

TIDN Zizek, Slavoj, "Frihetselden är tänd – ta skydd!" *Dagens Nyheter*, <http://tinyurl.com/cpexy>

WEB Om demokrati på riksdagens hemsida för unga, <http://tinyurl.com/e2xwq>

6. MEDIA

Mediebevakningen kring kriget i Irak har varit enorm. Till en början kunde man i princip följa händelseutvecklingen dygnet runt på TV. Ett oändligt antal artiklar har skrivits, både i tidningar och på nätet.

DISKUTERA Hur har man skildrat den vanliga människan och vardagen i Irak under kriget?

LÄSTIPS

TIDN Ali, Saad Salim, "Vem står på tur" *Aftonbladet*, <http://tinyurl.com/8q4yd>

Karam, Salam, "Våldet – en del av vardagen i Irak" *Svenska Dagbladet*, <http://tinyurl.com/7wme9>

DISKUTERA Kan nyhetsrapportering i krigstid vara objektiv? Får vi veta sanningen? Är det något som du, utifrån din synvinkel, har saknat i nyhetsrapporteringen? Kan man säga något om valet av ämnen i nyhetsrapporteringen?

LÄSTIPS

BOK Knightley, Phillip, *The first casualty*, 1989

Seierstad, Åsne, *Hundra och en dag: en reportageresa*, 2004

Moore, Michael, *Brev från en krigszon*, 2005

WEB "Mediekriget startade i förväg" *SVT*. Artikel på SVT:s hemsida, <http://tinyurl.com/a6kks>

7. AVSLUTNING

Det här inspirationsmaterialet bygger på de ämnen som ligger till grund för teaterns arbete med föreställningen *Sånt händer*. Pjäsen skildrar ett historiskt skede under en kort period, trots det är ämnesområdet stort, och vi har medvetet gjort begränsningar. Om det är något som ni saknar eller undrar över, så får ni gärna kontakta oss.